

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos katedra

Justas Kučinskas

Filosofijos doktorantūros III kursas

**Metodologinės Šliogerio filosofijos tyrimų
prieigos**

Darbo vadovas: Doc. Naglis Kardelis

Darbo konsultantas: Prof. Arvydas Šliogeris

Pranešimo recenzentas: Prof. Albinas Plėšnys

Vilnius, 2016

I. Metodologinės Šliogerio filosofijos tyrimų prieigos svarstymų aktualumas

(a)

Esami Šliogerio filosofijos tyrimai nagrinėja šią filosofiją, tačiau eksplicitiškai nekelią metodologinės prieigos klausimo. Kol kas nesama diskusijų apie tai, kokia Šliogerio filosofijos tyrimų prieiga būtų produktyviausia.

Esamos prieigos:

- Nagrinėjami aspektai pagal autoriaus interesų lauką, tačiau eksplicitiškai nesiekiant ištirti ar rekonstruoti pačios Šliogerio filosofijos
- Atliekamas šios filosofijos aspektų priskyrimas vieniems ar kitiems mintiniams kontekstams
- Aptariami konkretūs kūriniai, pastraipos ar pašisakymai darant išvadas iš jų pačių ir neklausiant ką jie reiškia platesniame Šliogerio kūrybos kontekste
- Atliekama lyginamoji analizė siekiant nustatyti įtakas ar tipologines paraleles
- Analizuojamos šios filosofijos išraiškos formos įžvelgiant literatūrinius/kūrybingumo aspektus
- Pratęsiama atskirų idėjų galimo poveikio kultūrai diskusija

I. Metodologinės Šliogerio filosofijos tyrimų prieigos svarstymų aktualumas

(b)

Atskiros prieigos vertingos atskirais aspektais, tačiau:

- Tyrimai negausūs ir iš jų, kaip iš antrinių šaltinių dar neįmanoma rekonstruoti vientiso Šliogerio filosofijos vaizdo.
- Šie tyrimai daugeliu atvejų nekelia uždavinio rekonstruoti Šliogerio filosofijos kaip visumos. Pasirinktos analizės ir kontekstų priskyrimo prieigos, kaip visuma “išskaido” Šliogerio filosofiją ir atveria pakankamai fragmentuotą jos vaizdą.
- Šios prieigos negimdo gyvos tyrėjų diskusijos.
- Neskatina Šliogerio filosofinės minties plėtojimo.

Reikalinga suausti šios filosofijos minties siūlus į vientisą audinį. Visų pirma, pirmajame etape pasakyti *kas ji yra*, o jau antrajame etape užklausti, kaip tai, *kas yra jos esmė* (ne paviršutiniškų išraiškų, bet gelminių intucijų lygmenyje) dalyvauja, dialoguoja, ar yra tipologiškai gimininga platesniems filosofijos kontekstams. Todėl šio pranešimo tikslas - pasiūlyti tokią tyrimo prieigą, kuri leistų:

- Atskleisti, rekonstruoti vientisą Šliogerio filosofijos vaizdą, pasakyti *kas yra šios filosofijos esmė* (ir jau antruoju etapu ją įvertinti platesniuose filosofijos istorijos, įtakų mąstymui, tipologinių paralelių ar dialogo su kitais autoriais galimybių kontekstuose)
- “Pristatyti” Šliogerio filosofiją, kaip iškilų Lietuvos filosofijos atveją.
- Atvertų gyvos filosofinės minties “Šliogerio minties lauke” plėtojimo ir “šliogeriškos minties” pratęsimo galimybę

II. Tyrimo prieiga (a)

Tyrimo prieigos pasirinkimo prielaidos:

- Paties Šliogerio atsiribojimas nuo metodologijų ir priešinimasis būti priskirtam turi metodologinę reikšmę.
- Šliogerio kvietimas skaityti kitus autorius ne istoriškai ir ne kontekstualiai taip pat turi metodologinę reikšmę, kaip kvietimą jį patį skaityti tokiu būdu.
- Šliogerio mąstymo/rašymo forma reiškiasi kaip “intuicijos blyksniai”. Kūryba yra išsitęsusi per ilgą laiką, didžioji tekstų dalis parašyta išvalgų-fragmentų žanru, bei apima didelę įvairovę temų. Darant prielaidą, jog filosofas kažką pasako ir turinio ir formos plotmėje, dvigubo kodavimo judesiu, galima daryti išvadą, jog tokia forma tarsi “prašo” “vienovės išvalgos” (Kardelis 2007), tam tikro mintinio judesio suauginančio šią įvairovę bendresniu, ją paaiškinančiu ir integruojančiu pagrindu, dažnai nepasirodančiu teksto paviršiuose.
- Šliogerio autentiško mąstymo (ir išskirtinumo) siekis padiktuoja ir pačią tyrimo prieigą. Šia prasme, kaip teigia Aristotelis II analitikoje, pats tyrimo objektas padiktuoja būdą, kuriuo jis turi būti tiriamas.

Išvada:

Prielaidų visuma skatina išskaityti tyrimo prieigą pačioje Šliogerio filosofijoje (ir tai jau yra pirmoji metodologinė nuostata). Tyrimo prieigos pačioje filosofijoje išskaitymas, remiantis tuo, kas pasakyta, turi tenkinti dvi sąlygas. Pirmą: pasirinkti tą prieigą, kuri tuo pat metu yra ir centrinė šios filosofijos tema ir jos pačios reflektuotas, bei specifiškai apibrėžtas žiūros į pasaulį būdas. Žvelgti į šią filosofiją tokiu pat būdu, kaip ji žvelgia į daiktus ar kitas filosofijas. Antra, pasirinkta prieiga turi tenkinti anksčiau išsakytas sąlygas: *sutelkti* (suauginti) ir atskleisti šią filosofiją per bendresnį (galbūt net eksplicitiškai nereflektuotą, bet ją integruojantį) pagrindą, leisti ją *pristatyti*, kaip vientisą ir vertingą minties visumą, bei suteiktą impulsą rasti tolimesniam šios filosofijos *plėtojimui* – gyvai minties mokyklai.

Abi sąlygas tenkina Šliogerio *filotopija*, kuri viena vertus yra ir centrinė tema, žiūros į pasaulį būdas, o kita vertus gali būti suprasta kaip metodas plačiaja prasme.

II. Tyrimo prieiga (b)

Filotopijos, kaip metodo bruožai:

1. Minimaliai medijuotas žvilgsnis į daiktus ar reiškinius, apžvelgiantis jų atsivėrimo *teritoriją* ir išryškinantis jų pačių *ribas*, atveriantis juos kaip *substancinius individus*.
2. Žvilgsnis įsižiūrintis į daiktų formas, tačiau tuo pat metu *laukiantis* ir *išlaukiantis* jų substancinio individualumo pasirodymo. (Apie negalėjimą patirti tikrovės dovanos vien valios judesiu ir būtinybę jos išlaukti byloja Šliogerio nusakyta *melancholijos būseną*)
3. Žvilgsnis iš konkrečios *vietos* ir apžvelgiantis konkrečią vietą – *įvietintas mąstantis matymas*.
4. Filotopija yra ir idealus sufokusuoto žvilgsnio taškas, išryškinantis tikrąsias daikto savybes ir *svyruojantis tarp* dviejų raiškos taško praradimo galimybių: vaizdo išsiliejimo į nesusiejamas detales ir daikto tikrovės praradimo projektuojant jį į didesnes jusline akimi nematomas formas.

II. Tyrimo prieiga (c)

Filotopija, kaip metodologinė Šliogerio filosofijos tyrimo prieiga yra:

1. Žvilgsnis į visą teksto topografiją apžvelgiantis jo ribas ir išryškėjančių esmių kontūrus. Empatiškas, filosofijos visumą (kaip vientisą teritoriją) atskleisti siekiantis ir jos substancinį individualumą (nedalumą) teigiantis žvilgsnis.
2. Esmės pasirodymo *išlaukimas* yra hermeneutinis įsiskaitymas, hermeneutinis įsijautimas (*Einführung* pačia plačiausia, netechnine prasme). Tai nuostata, kad tekstas yra prasmingas ir reikia tos prasmės pasirodymo išlaukti skaitant keletą kartų (ratų) ir neskubant daryti išvadų. Įsijautimas į autoriaus būseną, bei rašomus tekstus, manoma, pajėgus atvesti prie geriausios įmanomos jo minties rekonstrukcijos. Nusiteikimas išvysti filosofijos substancinį branduolį, kaip vientisą, autentiško susitikimo su pasauliu išraišką, yra priešingas nusiteikimui skaidyti filosofiją į įtakas, ar atskirus jos aspektus priskirti skirtingiems mintiniams kontekstams.
3. Skaitymas ir mąstymas vyksta konkrečioje vietoje. Reikalingas nuolatinis akių pakėlimas nuo teksto ir jų nukreipimas į žvilgsnio horizonte aprėpiamų daiktų visumą, leidžiantis čia ir dabar matyti ir mąstyti kartu su autoriumi, *pratęsti jo mintį* vietos ir iš jos kylančio mąstymo patirtimi. Šia prasme *filotopija* yra atskiras fenomenologijos atvejis (ne techninio taikymo prasme), tam tikra *vietos fenomenologija*, kviečianti skaityti tekstą ir kartu su autoriumi fenomenologiškai žvelgti į konkrečios vietos, kurioje tekstas perskaitomas, atveriamas esmes.
4. Filotopija tuo pat metu reiškia siekį išlikti maksimalaus raiškos taško pusiausvyroje: teksto per daug neišskaidyti į galimas detales (saikingai analizuoti), tačiau tuo pat metu ne per daug projektuoti ar suvesti į galutinius, pernelyg nuo paties teksto atitrūkusius apibendrinimus (saikingai brėžti projekcijas ir saikingai priskirti platiems kontekstams).

III. Filotopinės prieigos rezultatai

Filotopinė prieiga atveria *pusiausvyros siekj*, kaip giluminį Šliogerio filosofijos mąstymo impulsą, o *pusiausvyros struktūra* atsiskleidžia kaip produktyvi tolimesnės Šliogerio filosofijos analizės ir jos vientisumo rekonstrukcijos galimybė.

Pati *filotopinė* prieiga atsiveria kaip viena iš, bet ne vienintelė *pusiausvyros siekio* apraiška Šliogerio filosofijoje.

Taigi, filotopija yra metodologinė Šliogerio filosofijos tyrimo prieiga atverianti *pusiausvyros siekj* kaip konkretesnį analizės, įsiskaitymo ir tolimesnio plėtojimo principą, tam tikrą Šliogerio filosofiją kreipiantį, ją formuojantį, paaiškinantį, tačiau jo paties eksplicitiškai nereflektuotą mąstymo principą, kuris taip pat gali būti pavadintas tam tikru Šliogerio mąstymo metodu. Šio metodo taikymas pačiai Šliogerio filosofijos analizei ir tolimesnis jo, kaip šliogeriškos minties plėtojimas yra produktyvus anksčiau išsakytų sąlygų (suauginti/integruoti ir rekonstruoti, “pristatyti”, plėtoti ir pratęsti gyvą šliogerišką mintį) požiūriu.

Šaltiniai:

- Pokalbiai su Arvydu Šliogeriu, paskaitų užrašai
- Akademinė išvyka su disertacijos vadovu, konferencijos dalyvių pranešimų apžvalga (2016 05 23 – 06 08)
- EWPC 2016 pranešimai sugestijuojantys "pusiausvyros siekio", kaip aktualios ir Šliogerio mintį aktualizuojančios koncepcijos perspektyvą: *Implacement and Displacement in the Light of Confucian Thought* Edward S. CASEY (SUNY Stony Brook); *Presence: Place and Second-Personal Space*, Stephen DARWALL (Yale University)
- SACP 2016 pranešimai aktualizuojantys filotopijos, kaip metodo tematiką:
David Johnson, Boston College: Self in Nature, Nature in the Lifeworld: Re-Imagining Nature Through Watsuji's Concept of *Fūdo*
- Naglio Kardelio rengiami seminarai "Šliogerio metafizika"
- Pasirengimas pranešimui su disertacijos vadovu aptariant Aristotelio *Metafiziką* (II analitika), bei Herakleito *Fragments*
- Mantauto Ruzo pranešimas katedroje *Arvydo Šliogerio filosofijos pobūdis mokslo publikacijose*, 2008

Nepublikuoti straipsniai:

- Kardelis, N.; Kučinskas, J. 2016. Arvydas Šliogeris ir rytai. Arvydo Šliogerio ir Samkhyos filosofijų struktūrinės paralelės ir vertybinės takoskyros
- Kardelis, N.; Kučinskas, J. 2016. Imagining Alien Imaginations: the View of the Other and Contemporary Refugee Crisis from Lithuanian and Ancient Greek Perspectives (Herodotus, Aeschylus, and Arvydas Šliogeris)
- Kardelis, N. 2016. Lithuanian Philosophical Philotopy of Arvydas Šliogeris and the Wisdom of Place: *The Essence, Origins and Modes of Arvydas Šliogeris's Philosophical Philotopy*
- Kučinskas, J. 2016. Lithuanian Philosophical Philotopy of Arvydas Šliogeris and the Wisdom of Place: *The Relevance of Philotopical Perspective to Global Environmental Challenges*

Literatūros sąrašas:

- Baranova, J. 2014. „Arvydas Šliogeris – metafizinės melancholijos riteris“. *Literatūra ir menas* 3495. [Žiūrėta 2015 06 27], prieiga per internetą: <http://literaturaimenas.lt/2014-11-07-nr-3495/2105-publicistika/3356-jurate-baranova-arvydas-sliogeris-metafizines-melancholijos-riteris>
- Baranova, J. 2009. „Nietzsche, postmodernism and the phenomenon of Arvydas Šliogeris in contemporary Lithuanian thought“. *Studies in East European Thought* 61/1: 63-70.
- Baranova, J. 2006. „Arvydas Šliogeris: „tarp“ filosofijos ir literatūros“. In: Baranova, J. *Filosofija ir literatūra: priešpriešos, paralelės, sankirtos*. Vilnius: Tyto alba, 89-112.
- Baranova, J. 2011. „Arvydo Šliogerio fenomenas ir kelios filosofijos sampratos“. *Šiaurės Atėnai* 756: 3. [Žiūrėta 2015 06 27], prieiga per internetą: http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110131121744/http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=756&kas=straipsnis&st_id=4124
- Kardelis, N.; Kučinskas, J. 2015. Pusiausvyros siekis Arvydo Šliogerio filosofijoje. *Problemos* 88: 19-35
- Kardelis, N. 2014. „Debesijomis plaukianti ir liepsnovaizdžiais žėruojanti filosofija“. *Naujoji romuva* 583/3: 44-48.
- Kardelis, N. 2010. „Pasaulis bulvės akutėmis“. *Problemos* 78: 183-188.
- Kardelis, N. 2007a. *Vienovės įžvalga Platono filosofijoje*. Vilnius: Versus aureus.
- Kardelis, N. 2006. „Tikėtinas mitas apie Niekį ir Esmą“. *Athena* 1: 210-214.
- Kardelis, N. 2000. „Tikrovės ir ekrano gundymai“. *Kultūros barai* 3: 25-31.
- Kučinskas, J. 2015. „Kūrybingumas ir nihilizmas Arvydo Šliogerio filosofijoje: etinis ir ekologinis aspektai“, *Filosofija. Sociologija*, 26 (3), 210-219
- Mažeikis, G. 2008a. „A. Šliogeris, J. Baudrillardas ir situacionistai“. *Literatūra ir menas* 3171. [Žiūrėta 2015 07 01], prieiga per internetą: http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110918192414/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3171&kas=straipsnis&st_id=12010
- Mažeikis, G. 2008b. „Spektaklio industrijos, iškeliančios ir paslepiančios Kitą“. *Athena* 4: 211-219.
- Ruzas, M.; Šaulauskas, M. P. 2010. „Pozityvioji ir negatyvioji tikrovės tematizacija. Šliogeris ir Baudrillard'as“. *Problemos* 78: 74-82.
- Šerpytytė, R. 2008. „Nihilizmas Lietuvoje, arba kas bendro tarp Šliogerio ir Severino“. *Problemos* 73: 42-47.